

HEYDƏR ƏLİYEV

MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN KONSTITUSİYASININ MÜƏLLİFİ

Tarixdə elə şəxsiyyətlər olur ki, onların fəaliyyəti xalqın, dövlətin tərəqqi yolunu müəyyən edir, qoyduqları irs isə gələcək nəsillər üçün dövlətçilik ənənələrinin inkişaf istiqamətini formalaşdırır. Azərbaycan dövlətçiliyinin tarixində ümummilli liderlik zirvəsinə ucalan məhz Heydər Əliyev olmuşdur. Azərbaycan tarixinin büttöv bir mərhələsi böyük dövlət xadimi Heydər Əliyevin adı ilə bilavasitə bağlıdır.

Azərbaycan xalqının dahi oğlu, hər zaman Vətənə və xalqına hədsiz məhəbbəti ilə seçilən ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi obrazı xalqımızın dövlətçilik şüurunun, müasir ictimai-siyasi fikrin ən bariz təəcəssümüdür. Dahi şəxsiyyət və görkəmli siyasi xadim Heydər Əliyev ən ali missiyanı həyata keçirərək müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı olmuş və öz misilsiz fəaliyyəti ilə büttöv bir tarix yazmışdır. Ulu öndərin həyatı və çoxşaxəli fəaliyyəti tariximizin ən şanlı səhifələrindədir. Məhz ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə ölkəmiz əsrlərə bərabər inkişaf yolu keçmişdir.

Bu il dahi şəxsiyyət, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyidir. Ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanan 2022-ci il 29 sentyabr tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasında 2023-cü il "Heydər Əliyev ili" elan olunub. Sərəncamda qeyd edilmişdir: "Dövlətçilik salnaməmizdə silinməz izlər qoymuş, azərbaycanlı olmağı ilə ömrü boyu fəxr etmiş, milli qürur və iftixar mənbəyimiz olan Heydər Əliyev бүтүн dünyada Azərbaycanın rəmzi kimi qəbul edilir. Xalqımız onun əziz xatirəsinə həmişə uca tutur və minnətdarlıqla anır, yenidən hakimiyyətə gəldiyi günü Azərbaycan Respublikasının dövlət bayramı - Milli Qurtuluş Günü kimi qeyd edir".

Bütün mənalı ömrünü xalqına və dövlətinə xidmətə həsr edən ulu öndərin şəxsiyyətinin özəməti, gördüyü işlərin vacibliyi və böyüklüyü zaman keçdikcə daha dərinlənərkən dərk edilir. Azərbaycan xalqı hər zaman Heydər Əliyevin şəxsiyyətinə, onun ideyalarına, qoyduğu dəyərləri irsə böyük hörmət və ehtiram hissilə yanaşır. Məhz buna görə, ulu öndərin irsini öyrənmək, təbliğ və təcəddiq etmək qarşısında duran vacib və aktuallığını itirməyən mühüm məsələdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi: "Heydər Əliyevin xatirəsinə ən böyük hörmətimiz onun yoluna sədaqətimizdir. Biz bu yolla gedirik və bu gün Azərbaycan realıqları, uğurlar, qələbələr, bax, bu yolun təməlinə dayanıb".

Mələm olduğu kimi, öten əsrin 60-cı illərində Azərbaycan iqtisadiyyatının bir çox sahələrində mənfəi meyillər özünü büruzə verir, ölkə iqtisadi və mədəni tənəzzül dövrünü yaşayırdı. Respublikamızın inkişafı gətirdikcə ləngiyərkən, ümumilikdə əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə kifayət qədər mənfəi təsir göstərməyə başlamışdı. Məhz belə bir ağır vəziyyətdə ölkə rəhbərliyində mühüm dəyişiklik baş verdi. Belə ki, 1969-cu ildə ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanca rəhbərliyinin birinci dövrü başladı.

Ümummilli liderin rəhbər seçilməsi xalqımızın taleyində əhəmiyyətli dönüşün başlanğıcı, eyni zamanda Azərbaycanın sürətli inkişafının əsasını qoyduğu tarixdir. Doğma xalqına olduqca bağlı olan ulu öndər Heydər Əliyev çox mürəkkəb şəraitdə Azərbaycanı Sovet İttifaqının qabaqcıl ölkələrindən birinə çevirmək üçün genişmiqyaslı islahatlar proqramının həyata keçirilməsinə nail oldu.

1969-1982-ci illər ərzində zəngin təcrübəyə əsaslanan dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikada istehsalın sürəti xeyli artmış, məhsuldarlıq yüksəlmiş, elmi-texniki tərəqqidə böyük irəliləyişlər baş vermiş, eyni zamanda əhalinin maddi rifah hali əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşmışdır. Tarixi inkişafın sonrakı gedişatı bir daha sübut etdi ki, ümummilli lider hələ o zamanlar müstəqil Azərbaycanı qurmağa başlamışdı. Belə ki, öten əsrin 60-cı illərinin sonunda ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanda siyasi

1048 sayılı qərarı ilə ulu öndər Heydər Əliyevin sədrliyi ilə yeni Konstitusiyaya layihəsinin hazırlayan Komissiyasının tərkibi təsdiq olundu. Konstitusiyaya Komissiyasının tərkibinə qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının nümayəndələri ilə yanaşı, tanınmış ictimai-siyasi və elm xadimləri, görkəmli hüquqşünaslar, tarixçilər, dilçilər daxil edilmişdi. Ümummilli lider Heydər Əliyev Komissiyasının fəaliyyəti zamanı Əsas Qanunun layihəsinə dair öz dəyərləri tövsiyələrini vermiş, Konstitusiyanın hər bir maddəsinə şəxsən nəzərdən keçirmiş, Konstitusiyaya layihəsinin açıq müzakirələrini təşkil etməklə onun ən doğlu formada qəbulunu təmin etmək üçün gərgin əmək sərf etmişdir.

Yeni Konstitusiyaya layihəsinin hazırlayan Komissiyasının 1995-ci il iyunun 5-də ilk iclası keçirilmiş və həmin iclasda geniş nitə ilə çıxış edən ümummilli lider Heydər Əliyev dövlətimizin konstitusiyaya quruculuğu tarixinə toxunaraq qeyd etmişdir ki, müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyaya layihəsinin hazırlanması respublikamızın tarixində böyük bir hadisədir: "Konstitusiyaya yaratmaq üçün şübhəsiz ki, tarixi keçmişimizə nəzər salmalıyıq, amma eyni zamanda ümumbəşəri dəyərlərdən, dünyanı demokratik dövlətlərinin əldə etdiyi nailiyyətlərdən, təcrübədən istifadə etməliyik, bəhrələnməliyik". Eyni zamanda, həmin çıxışında ulu öndər Heydər Əliyev yeni Konstitusiyanın məramı, qaynaqları, mahiyyətinə aydınlıq gətirərək ölkənin Əsas Qanunu barədə deyirdi: "Konstitusiyaya birinci növbədə dövlətə, hakimiyyətlə xalqın arasında olan münasibətləri özündə əks etdirməlidir. Hakimiyyət bölgüsü, ali icra, qanunvericilik, məhkəmə hakimiyyətləri - bunlar hamısı xalqın iradəsinə söykənməli, seçkilər yolu ilə təmin olunmalıdır".

Həmçinin yeni Konstitusiyaya layihəsinin hazırlayan Komissiyasının 1995-ci il oktyabrın 3-də keçirilən iclasında Ko-

missiyanın sədri Heydər Əliyev qeyd etmişdir: "Bizim yeni konstitusiyamız, şübhəsiz ki, birinci növbədə Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini, bu müstəqilliyin əbədi olduğunu və dövlət müstəqilliyini qoruyub saxlamaq, yaşatmaq üçün bütün prinsipləri əks etdirməlidir. Yeni konstitusiyamız demokratik prinsipləri özündə əks etdirməlidir. Yeni dünya demokratiyasının əldə etdiyi bütün nailiyyətlərdən, demokratiya sahəsində inkişaf etmiş dövlətlərin konstitusiyaya təcrübəsindən istifadə etməli və Azərbaycan Respublikasının özünəməxsus tarixi, milli ənənələrinə əks etdirən prinsipləri özündə cəmləşdirməlidir. Bir sözlə, biz elan etmişik və mən bir daha bəyan edirəm ki, Azərbaycanda demokratik, hüquqi, sivilizasiyalı, dünyəvi dövlət qururuq".

Yeni Konstitusiyaya 5 bölmə, 12 fəsil, 158 maddə, preambula və keçid maddələrindən ibarət olmaqla 12 noyabr 1995-ci il tarixdə ümumxalq səsverməsi - referendum yolu ilə qəbul edilmiş, həmin il noyabrın 27-dən isə qüvvəyə minmişdir.

İlk Konstitusiyanın milli dövlətçilik tarixində müstəsna əhəmiyyəti nəzərə alınaraq, ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən imzalanan 1996-cı il 1 noyabr tarixli Fərmana əsasən hər il noyabrın 12-si Konstitusiyaya Günü kimi qeyd edilməyə başlandı.

1995-ci ildə Əsas Qanunun qəbul edilməsi müstəqillik tariximizin ən vacib hadisələrindən biri olmaqla yanaşı, dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi baxımından çox mühüm ictimai-siyasi hadisə kimi qiymətləndirilməlidir. Yeni Konstitusiyanın qəbulu eyni zamanda, ölkəmizin inkişafının prinsipcə tamamı ilə yeni mərhələyə qədəm qoymasının göstəricisi olmaqla, müstəqillik illərində əldə olunan nailiyyətlərin hüquqi fundamenti qismində çıxış etdi. Əsas Qanunun preambulasında Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyini, suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qorumaq, bu ali sənəd çərçivəsində demokratik quruluşa təminat vermək, vətəndaş cəmiyyətinin inkişafını təmin etməsinə nail olmaq, xalqın iradəsinin ifadəsi kimi qanunların aliyyəti təmin edən hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq, ədalətli iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq vətəndaşların layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək, ümumbəşəri dəyərləri sadıq olaraq bütün dünya xalqları ilə dostluq, sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşamaq və bu məqsədlə qarşılıqlı fəaliyyət göstərmək kimi ülvü niyyətlər bəyan edilmişdir.

Hər bir demokratik dövlətin Əsas Qanunu hüquq sisteminin özəyini, əsasını təşkil edir, cəmiyyətdə siyasi sabitliyin təminatı qismində çıxış edir. Ölkə Konstitusiyasının ən yüksək və birbaşa hüquqi qüvvəyə malik olan normaları bütövlükdə hüquqi tənzimləmə sisteminin əsasında dayanmaqla, ictimai münasibətlərin inkişafını müəyyən edir. Eyni zamanda, Əsas Qanun ölkədə təşkilat tapmış dövlətçilik ənənələrinin, hüquq qaydasının, demokratik cəmiyyətin qurulmasına xidmət edir.

1995-ci ildə qəbul edilən Əsas Qanun bir sıra təməl prinsipləri özündə əks etdirərək, müasir sivil cəmiyyətin əsas inkişaf istiqamətlərini müəyyən edən ideya və dəyərləri geniş şəkildə özündə ehtiva etmişdir: insan şəxsiyyətinə və layəqətinə hörmət; dövlət hakimiyyət orqanlarının demokratik qaydada formalaşdırılması; insan hüquqlarının səmərəli müdafiəsi mexanizmlərinin mövcudluğu; siyasi sistemdə plüralizm təminatı verilməsi; sosial ədalətə nail olmaq; ümumbəşəri dəyərləri sadıqlıq; milli qanunvericiliyin beynəlxalq hüquqa uyğunlaşdırılması və sair.

Dövlət quruluşunun başlıca prinsiplərini müəyyən etməklə yanaşı, Konstitusiyaya həm də cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrinə dövlətin müdaxiləsinin məyarlarnı və hədərləri dəqiqləşdirərək, bu sahədə dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərini müəyyən edir.

Konstitusiyaya Azərbaycan Respublikasında xalqın dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi olduğunu elan edir, öz müqəddəratını sərbəst və müstəqil həll etməyi və idarəetmə formasını müəyyən etməyi Azərbaycan xalqının suveren hüququ kimi təsbit edir. Həmçinin Əsas Qanun Azərbaycan dövlətinin demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublika elan edir, Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyətinin daxili məsələlərdə yalnız hüquqla, xarici məsələlərdə isə yalnız Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn müddəalarla məhdudlaşdığını bəyan edir, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsini dövlətin ali məqsədi olaraq təsbit edir.

Xüsusilə qeyd edilməlidir ki, Əsas Qanunda insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının, habelə onların reallaşdırılmasının ümumi mexanizmləri olduqca geniş şəkildə öz əksini tapıb. Konstitusiyada bu hüquq və azadlıqlar dövlət tərəfindən verilən xüsusi imtiyaz olaraq deyil, məhz hər kəsin doğulduğu andan malik olduğu toxunulmaz, pozulmaz və ayrılmaz ali dəyərlər kimi ifadə edilir. Bununla bağlı, "Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur" müddəası olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

İnsan hüquqlarına etibarlı təminat yaradan Konstitusiyanın ən böyük fəslidə bütönlüklə əsas insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarına həsr edilib. Həmin fəsilədə demokratik, hüquqi dövlətdə təmin edilməsi zəruri olan hüquq

Ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə keçirilən 24 avqust 2002-ci il referendumunda Əsas Qanunun bir sıra maddələrində əlavə və dəyişikliklərin edilməsi məhz həmin dövr üçün ictimai münasibətlərin daha səmərəli tənzimlənməsi məqsədilə aparılan Konstitusiyaya islahatların tərkib hissəsi oldu. Bu əlavə və dəyişikliklər bir sıra mühüm məsələləri, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Prokurorluğuna qanunvericilik təşəbbüsü hüququnun verilməsi, Azərbaycan Respublikasında apellyasiya instansiyası məhkəmələri, eləcə də Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları Üzrə Müvəkkili (Ombudsman) institutunun yaradılmasını nəzərdə tutmuşdur. Həmçinin Konstitusiyaya edilən həmin əlavə və dəyişikliklər nəticəsində İnsan hüquqları üzrə müvəkkil (Ombudsman), məhkəmələr və hər kəs (hüquqi və fiziki şəxslər) Konstitusiyaya Məhkəməsinə birbaşa müraciət etmək hüququ əldə etdi. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının mətninə 24 avqust 2002-ci il tarixli referendumla edilmiş əlavə və dəyişikliklər hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsinə xidmət etmiş, eyni zamanda Əsas Qanunun mühüm əhəmiyyətə malik yeni müddəalarla zənginləşməsi ilə nəticələnməmişdir.

Ümumilikdə qeyd edilməlidir ki, Konstitusiyaya edilmiş əlavə və dəyişikliklər demokratik prinsip və dəyərlərin bərqərar olmasının, o cümlədən insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatına ən ali səviyyədə göstərilən diqqətli təzahürüdür. Konstitusiyaya islahatları hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti prinsiplərinin daha da möhkəmlənməsi, demokratikləşmə proseslərinin dərinləşməsi, insan hüquq və azadlıqlarının daha effektiv şəkildə təmin olunması məqsədlərinə xidmət edir.

Əminliklə demək olar ki, Azərbaycan dövlətinin hərtərəfli tərəqqisi, ölkə həyatının müxtəlif sahələrində həyata keçirilən islahatlar öz mənbəyini məhz Əsas Qanundan götürüb. Konstitusiyada təsbit edilmiş əsas istiqamətlər, prinsip və prioritetlər ölkəmizdə güclü sosial dövlətin qurulmasına, hüquqi, iqtisadi və digər islahatların həyata keçirilməsinə, dövlət hakimiyyəti orqanlarının müasir tələblərə uyğun təşkil edilməsinə, eyni zamanda insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiə mexanizmlərinin formalaşdırılmasına davamlı hüquqi zəmin yaratmışdır.

Dövlətimizin Əsas Qanunu qəbul edildikdən sonra, 1998-ci ildə konstitusiyaya nəzarəti orqanı - Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi fəaliyyətə başlamış, bu təsisatın dövlət hakimiyyəti sistemində yeri və rolu müəyyənləşdirilmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü ilə yaradılmış və bu il fəaliyyətə başlamasının 25 illik yubileyini qeyd edən Konstitusiyaya Məhkəməsinin əsas məqsədi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının müdafiəsinə xidmət etməkdir.

Ali Konstitusiyaya ədalət mühakiməsi orqanı olan Konstitusiyaya Məhkəməsi Əsas Qanunun ona verdiyi səlahiyyətlər çərçivəsində sorğu, müraciət və şikayətlər əsasında qəbul etdiyi məhkəmə aktları ilə bu məqsədləri həyata keçirir və bununla milli hüquq sisteminin inkişafına, hüquq təbiiqetmə təcrübəsinin istiqamətləndirilməsinə öz töhfəsini verir. Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarlarında əksini tapan hüquqi mövqelər Konstitusiyasının əsasları, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn müddəalar, habelə insan hüquq və azadlıqlarının prioriteti prinsipi nəzərə alınmaqla formalaşdırılır.

Qeyd edilməlidir ki, tarixi nöqtəyi-nəzərdən qısa müddət ərzində dövlətimiz əsrə bərabər inkişaf yolu keçmişdir. Bu gün Azərbaycan müstəqil siyasət yürütməyə qadir, dayanıqlı iqtisadi sistemə malik, müasir, sürətli inkişaf yolu ilə inamla irəliləyən, beynəlxalq birliyin təməli olan Azərbaycan müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində etibarlı tərəfdaş olmaqla global xarakterli strateji layihələrin neinkiştirəkçisi, eyni zamanda təşəbbüskarı qismində çıxış edir. Əldə olunan bütün bu nailiyyətlər məhz Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsi, qətiyyəti, hərtərəfli düşünlü-müş daxili və xarici siyasəti sayəsində mümkün olmuşdur.

“Dövlətimizin Əsas Qanunu qəbul edildikdən sonra, 1998-ci ildə konstitusiyaya nəzarəti orqanı - Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi fəaliyyətə başlamış, bu təsisatın dövlət hakimiyyəti sistemində yeri və rolu müəyyənləşdirilmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü ilə yaradılmış və bu il fəaliyyətə başlamasının 25 illik yubileyini qeyd edən Konstitusiyaya Məhkəməsinin əsas məqsədi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının müdafiəsinə xidmət etməkdir.”

Əminliklə demək olar ki, Azərbaycan dövlətinin hərtərəfli tərəqqisi, ölkə həyatının müxtəlif sahələrində həyata keçirilən islahatlar öz mənbəyini məhz Əsas Qanundan götürüb. Konstitusiyada təsbit edilmiş əsas istiqamətlər, prinsip və prioritetlər ölkəmizdə güclü sosial dövlətin qurulmasına, hüquqi, iqtisadi və digər islahatların həyata keçirilməsinə, dövlət hakimiyyəti orqanlarının müasir tələblərə uyğun təşkil edilməsinə, eyni zamanda insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiə mexanizmlərinin formalaşdırılmasına davamlı hüquqi zəmin yaratmışdır.

Dövlətimizin Əsas Qanunu qəbul edildikdən sonra, 1998-ci ildə konstitusiyaya nəzarəti orqanı - Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi fəaliyyətə başlamış, bu təsisatın dövlət hakimiyyəti sistemində yeri və rolu müəyyənləşdirilmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü ilə yaradılmış və bu il fəaliyyətə başlamasının 25 illik yubileyini qeyd edən Konstitusiyaya Məhkəməsinin əsas məqsədi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının müdafiəsinə xidmət etməkdir.

Ali Konstitusiyaya ədalət mühakiməsi orqanı olan Konstitusiyaya Məhkəməsi Əsas Qanunun ona verdiyi səlahiyyətlər çərçivəsində sorğu, müraciət və şikayətlər əsasında qəbul etdiyi məhkəmə aktları ilə bu məqsədləri həyata keçirir və bununla milli hüquq sisteminin inkişafına, hüquq təbiiqetmə təcrübəsinin istiqamətləndirilməsinə öz töhfəsini verir. Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarlarında əksini tapan hüquqi mövqelər Konstitusiyasının əsasları, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn müddəalar, habelə insan hüquq və azadlıqlarının prioriteti prinsipi nəzərə alınmaqla formalaşdırılır.

Qeyd edilməlidir ki, tarixi nöqtəyi-nəzərdən qısa müddət ərzində dövlətimiz əsrə bərabər inkişaf yolu keçmişdir. Bu gün Azərbaycan müstəqil siyasət yürütməyə qadir, dayanıqlı iqtisadi sistemə malik, müasir, sürətli inkişaf yolu ilə inamla irəliləyən, beynəlxalq birliyin təməli olan Azərbaycan müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində etibarlı tərəfdaş olmaqla global xarakterli strateji layihələrin neinkiştirəkçisi, eyni zamanda təşəbbüskarı qismində çıxış edir. Əldə olunan bütün bu nailiyyətlər məhz Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsi, qətiyyəti, hərtərəfli düşünlü-müş daxili və xarici siyasəti sayəsində mümkün olmuşdur.

(davamı 9-cu səhifədə)

HEYDƏR ƏLİYEV

MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN KONSTITUSİYASININ MÜƏLLİFİ

başlanğıcında nəzarət-buraxılış məntəqəsini qurdu. Şübhəsiz ki, bu hadisə regionda təhlükəsizliyin və sabitliyin təmin olunmasında mühüm addım olmaqla, sülh prosesinə də öz mühüm töhfəsini vermiş olacaq. Eyni zamanda, nəzarət-buraxılış məntəqəsinin qurulması Azərbaycanın bütün suveren əraziləri üzərində nəzarətinin tam bərpə edilməsi, bununla da bu ərazilərdə qanunun aliliyinin təmin olunması deməkdir.

44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan hərbi-siyasi Zəfərdən sonra qarşıda duran ən mühüm vəzifə işğaldan azad olunan ərazilərin qısa zaman ərzində bərpası və yenidən qurulması, 30 ilə yaxın məcburi köçkün həyatı yaşamış insanların öz doğma yurdlarına qayıdışının təmin edilməsidir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur torpaqlarının işğalçılardan azad edilməsi ilə həmin ərazilərdə yenidənqurma, bərpə işlərinə start verilmiş və quruculuq işləri bu gün də sürətlə davam etdirilməkdədir. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi və Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın fəal və yaxından iştirakı ilə işğaldan azad edilmiş şəhər və rayonlarımızda zəruri infrastrukturun yaradılması üzrə misli görünməmiş çoxşaxəli işlər həyata keçirilir. 44 günlük Vətən müharibəsinin başa çatmasından ötən müddət ərzində aparılan bərpə və quruculuq işləri dövlətimizin gücünün təsdiqidir. Qısa zaman kəsiyində genişmiqyaslı infrastruktur layihələrinin icrasının başa çatdırılması, eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsinin təcəssümüdür.

Bərpə-quruculuq işlərinin aparılması ilə yanaşı, işğaldan azad edilmiş torpaqlara əhalinin qayıtması, bu prosesin təşkil edilməsi Qarabağın inkişafı ilə bağlı qarşıda duran ən mühüm istiqamətlərdən biridir. Bununla bağlı, 2022-ci il 16 noyabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanan Sərəncam ilə "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı" təsdiq edilmişdir. Sərəncamda qeyd edilmişdir: "Həyata keçirilən məqsədyönlü və genişmiqyaslı layihələr Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının sürətlə dirçəlməsinə, əhalinin dayanıqlı məskunlaşmasına və davamlı iqtisadi aktivliyinin təmin olunmasına xidmət edir, habelə həmin ərazilərin yüksək inkişaf etmiş regiona

çevrilməsi üçün sağlam bünövrə yaradır".

Dövlət Proqramının məqsədlərinə aiddir: ərazilərdə təhlükəsiz yaşayış və dövlət idarəetməsini təşkil etmək; şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məntəqələrinin tikintisini, dayanıqlı infrastrukturla təminatını həyata keçirmək; müasir standartlara uyğun xidmətlərin yaradılmasını təmin etmək; ərazilərdə məskunlaşacaq əhalinin sosial müdafiəsini gücləndirmək; əhalinin məşğulluq imkanlarını artırmaq; sosial xidmətlərin əhatə dairəsini genişləndirmək və əlçatanlığı təmin etmək; dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafı təmin etmək və s.

Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proq-

mə prinsipləri əsasında yaradılan infrastruktur. Yeni bütün bunlar göz qabağındadır. Yene də deyirəm, bu iki layihə artıq bütün Azərbaycan əhalisinə və bütün dünyaya göstərir ki, gələcək Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun siması necə olacaq".

İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizə Böyük Qayıdışın həyata keçirilməsinin ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi ərəfəsinə təsadüf etməsi olduqca əlamətdardır. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin ən böyük arzusu tarixi torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi və Azərbaycanın ərəzi bütövlüyünün təmin olunması idi. Bu il aprelin 10-da Astanada Heydər Əliyev küçəsinin tənənəli açılış mərasimində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev çıxış edərək demişdir: "Heydər Əliyev bizə onun işlərini davam etdirməyimizi vəsiyyət edib. Onun əsas vəsiyyəti ondan ibarət idi ki, biz torpaqlarımızı işğaldan azad etməli, ərazilərimizi özümüze qaytarmalı, Azərbaycan xalqının ləyaqətini bərpə etməliyik. Biz onun xatirəsinə, vəsiyyətlərinə sadıq, onun bütün tapşırıqlarına şərəflə yerinə yetirmişik. Bu gün, ulu öndərin 100 illik yubileyi ərəfəsində inamla deyə bilərik ki, onun düşüncələrinin hamısı reallaşmış".

Dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi istər respublika, istərsə də beynəlxalq səviyyədə geniş şəkildə qeyd olunur. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsi də öz növbəsində ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi ilə bağlı silsilə tədbirlər həyata keçirməkdədir. Belə ki, 2022-ci ilin oktyabr ayında ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi və 12 noyabr - Konstitusiyaya Gününə həsr olunmuş "Hüquqi dövlətin əsasları" adlı hüquq olimpiadası respublikanın bir sıra rayonlarında keçirilmişdir. Həmçinin cari ilin mart ayında ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə Konstitusiyaya Məhkəməsinin, Elm və Təhsil Nazirliyinin, Gənclər və İdman Nazirliyinin birgə təşkilatçılığı ilə paytaxtda məktəblilər arasında və Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Türk Dünyası İqtisad Fakültəsində "Heydər Əliyev və hüquqi dövlət" adlı hüquq olimpiadaları təşkil edilmişdir. Eyni zamanda, "Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev ili" elan edilməsi ilə bağlı Tədbirlər Planı"nın icrası çərçivəsində bu il martın 18-də Konstitusiyaya Məhkəməsinin kollektivli ağacəkmə aksiyası keçirilmişdir.

Bu tədbirlərin davamı olaraq aprelin 19-da Konstitusiyaya Məhkəməsinin təşkilatçılığı ilə Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş "XXI əsrdə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində müasir nəzəri və praktiki yanaşmalar" mövzusunda elmi-nəzəri konfrans keçirilmişdir. Artıq ənənə halını almış konfrans bu il daha geniş formatda keçirildi. Hüquq ictimaiyyətinin, alimlərin iştirakı ilə keçirilən konfransda hüquq elminin aktual məsələlərinə toxunulmuş, olduqca maraqlı məruzələr təqdim edilmişdir.

Dünya şöhrətli siyasətçi Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətçiliyinin qorunub saxlanması və möhkəmləndirilməsi istiqamətində əvəzədməz xidmətləri bir çox xarici ölkə başçıları, tanınmış siyasi xadimlər tərəfindən hər zaman vurğulanır. Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev aprelin 10-da Astanada Heydər Əliyev küçəsinin açılış mərasimindəki çıxışında qeyd etmişdir: "Heç bir mübaliğəyə yol vermədən deyə bilərik ki, Heydər Əliyev dinamik inkişaf edən müasir Azərbaycanın memarıdır. Son dərəcə mürəkkəb dövrdə ölkəyə rəhbərlik edən Heydər Əliyev çoxşaxəli Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmlənməsində müstəsna rol oynayıb. Onun müdrik rəhbərliyi ilə Azərbaycanda dərin siyasi və sosial-iqtisadi islahatlar həyata keçirilib. Bu mürəkkəb, enişli-yoxuşlu yolu qət edən ölkə irəliyə doğru böyük sıçrayış edib, dünya birliyinin nüfuzlu üzvünə çevrilib. Əslində Heydər Əliyevin adı Azərbaycanın əsl rəmzi olub. Heydər Əliyevin həyat yolu millətə fədakarcasına xidmətin parlaq nümunəsidir. Müasirləri Heydər Əliyevi yüksək insani keyfiyyətlərinə, prinsipliliyinə, dürüstlüyünə, ədalətliyinə görə qiymətləndirirdilər".

Əminlik ki, bu il 100 illik yubileyini qeyd etdiyimiz ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu milli tərəqqi yoluna əlavə müstəqil Azərbaycan dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bundan sonra da dinamik inkişaf edəcək, tarixi nailiyyətlərə imza atacaq. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsi də öz növbəsində müəllifi ulu öndər Heydər Əliyev olan Əsas Qanunun aliliyinin təmin edilməsi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu prosesinin möhkəmlənməsi və qanunçuluğun qorunması istiqamətində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi mütərəqqi fəaliyyətinə dəstək olaraq, üzərinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirməyə çalışacaq.

Fərhad ABDULLAYEV,
Azərbaycan Respublikası
Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri.

(əvvəli 8-ci səhifədə)

Əminliklə deyə bilərik ki, ulu öndər Heydər Əliyevin ideyaları, zəngin dövlətçilik irsi əsasında inkişaf yolunda inamla irəliləyən müasir Azərbaycan dövləti tarixinin qüdrətli dövrünü yaşayır. Müstəqil dövlətçilik tariximizin ən mühüm hadisəsi isə tarixi torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi oldu. 2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan, 44 gün davam edən və işğal altındakı ərazilərimizin qaytarılması ilə nəticələnən Vətən müharibəsi tariximizin ən parlaq səhifəsinə, Azərbaycan xalqının qürur mənbəyinə çevrildi. Azərbaycan dövləti 44 gün ərzində bütün dünyaya səs salaraq öz gücünü nümayiş etdirdi, Azərbaycan əsgəri əsl qəhrəmanlıq, mərdlik, rəşadət nümunəsi göstərdi. 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan Zəfər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin qətiyyətli hərbi, siyasi və diplomatik fəaliyyəti, rəşadətli Azərbaycan Ordusunun şücaəti və xalqımızın birliyi sayəsində mümkün oldu. Qazanılan tarixi qələbə milli şüurun, xalq və ordu birliyinin təcəssümünə çevrildi.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev bununla bağlı qeyd etmişdir: "Biz öz haqqımızı, öz hüquqlarımızı döyüş meydanında bərpə etdik. Qırx dörd gün ərzində mənfur düşməni torpaqlarımızdan qovduq və Qarabağda Azərbaycan Bayrağını ucaldıq. Bu, çoxəs-

rik Azərbaycan tarixinin ən parlaq səhifəsidir".

Azərbaycan dövlətinin şanlı Qələbəsi sayəsində Konstitusiyanın hüquqi qüvvəsi işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda bərpə olundu, vətəndaşlarımızın Əsas Qanunda təsbit edilmiş bir sıra hüquqlarının bərpası üçün zəmin yarandı.

Cari il aprelin 18-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Salyan şəhərində Azərbaycan Televiziyasına müsahibə verərək qeyd edib: "Biz dəfələrlə bəyan etmişdik ki, daxili işlərimizi heç bir ölkə ilə müzakirə etməyəcəyik. Qarabağ bizim daxili işimizdir. Qarabağda yaşayan ermənilər ya Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etməlidirlər, ya da ki özləri üçün başqa yaşayış yeri tapmalıdırlar. Burada tam sərbəstlik var, bütün demokratik əsaslar təklif olunur. Bu məsələ insan hüquqları əsasında öz həllini tapmalıdır". Bu bəyanat bir daha onu təsdiq edir ki, dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Əsas Qanunun hüquqi qüvvəsinin beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən tanınan bütün Azərbaycan ərazisində təmin edilməsi prosesi uğurla həyata keçirilir.

Aprelin 23-də isə mühüm əhəmiyyət kəsb edən, əlamətdar və tarixi hadisə baş verdi. Belə ki, məlum olduğu kimi, Azərbaycan öz legitim və suveren hüququnu həyata keçirərək Ermənistan ilə sərhəddə, Laçın-Xankəndi yolunun

“Əminlik ki, bu il 100 illik yubileyini qeyd etdiyimiz ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu milli tərəqqi yoluna əlavə müstəqil Azərbaycan dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bundan sonra da dinamik inkişaf edəcək, tarixi nailiyyətlərə imza atacaq.”